

Tegning af Pietro Krohn
til Christian Winther:
Billedbog for Store og Smaa.
København, 1871.

Bozen 71

F. HENDRIK

Forord

Tobinds-værket *Folk og fæ* supplerer og afslutter den dansk-etnobiologiske skriftrække *Folk og flora 1-4* (1978-80) og *Folk og fauna 1-3* (1985-86). Det er den første samlede skildring af seksten (vore mest holdte) husdyrs kulturhistorie fra de ældste tider til o. 1945. Størsteparten omhandler landbolivet i 1800-tallet, da familiebrugene var næsten selvforsynende med naturalier og råstoffer til hjemmeindustrien. Fra o. 1860 til 1880 blev landbrugsdriften lagt helt om både hvad angår planteavl, husdyrbestanden, dens pleje og fodring, produktionens kvalitet, afsætning og anvendelse.

Det fremlagte dokumenteres med ca. 20.000 henvisninger til litteratur og arkiver, for sidstnævntes vedkommende er benyttet meget hidtil utrykt materiale i Dansk Folkemindesamling, Nationalmuseets Etnologiske Undersøgelser, Institut for dansk Dialektforskning og Institut for jydsk Sprog- og Kulturforskning. Citater fra ældre litteratur og optegnelser er tillempet nutidig sprogbrug og retskrivning. De sproghistoriske perioder dateres således: gammeldansk 1100-1500, oldnordisk 1170-1550, ældre nydansk 1500-1700. I parentes anførte lokaliteter gælder optegnelserne; det nævnte kan være kendt og i brug også andre steder. Topografisk bibeholdes landets administrative inddeling i amter, herreder og sogne indtil sammenlægningerne pr. 1. april 1970.

Af hensyn til værkets omfang er med få undtagelser udeladt husdyrenes forædling og racer, de animalske produkters forarbejdning og deres brug i husholdningen (herom udførligt i *Ole Højrup: Landbokvinden* 1964, 278 s.), anvendelsen af æg, mælk, fedt, honning etc. som lægemidler, endvidere forebyggelse og behandling af husdyrs-sygdomme, men medtaget er remedier af husdyr mod andre husdyrs sygdomme (se *Kristen Boers: Dansk veterinær Folkemedicin* 1936-41, 402 s.). *August F. Schmidt* skrev om Hyrdedrenge og Hyrdeliv (1926, 167 s.), Byhyrder (1928, 160 s.), Bytyr og Byorne (1934, 88 s.), Møddinger og Gøds-kning (1939, 92 s.), Bondearbejder og Husdyr (1966, 198 s.). De talrige plante- og dyrenavne med et husdyrnavn som forled kan opsøges i *Johan Lange: Ordbog over Danmarks Plantenavne* (registerbind) og *Folk og fauna* bd. 3, s. 251-81.

For hjælp under udarbejdelsen af værket takker jeg dr. phil. *Marie Bjerrum*, dr. phil. *Henning Henningsen*, cand. mag. *Jørgen Larsen*, cand. psych. *Laurids Larsen* og advokat *Pall Nielsen*.

V. J. Brøndegaard